

Олонхо куукулалара оџолорго

Емельянова Мария Лаврентьевна,
Амма улууһун Соморсун нэһилиэгин «Чэчир»
уһуяан иитээччитэ

Олонхо эйгэтэ ийэ тылы иитийиэхтээн, ийэ тыл күүһүнэн оџо киһи буолан кииллийиитин, саха буолан сандаарыытын, ол эбэтэр ийэ тылын этигэр – хааныгар ингэринэн, халбаннаабат үөстэнэн, сиэр – майгы, өй – санаа өттүнэн ситэн, омугун уратытын өрө тутан улаатытыгар сүнкэн оруоллаах. Оџо чөмчүүк сааһыгар олоххо көрүүтүн, тулалыыр эйгэ көстүүтүн оонһуу нөһүө ингэринэр. Үс дойду маарыннаспат уратыта, айылҕата, үрүн – хара күүс утарылаһыыта, үтүө – кэрэ өрөгөйдөөһүнэ олонхо уус – уран тылынан тиллэн – хамсаан кэлиитэ – оџо өйүгэр ойуулаан көрүүтүгэр, тыла – өһө сайдарыгар төһүү буолар. «Саха киһитэ тутан – хабан көрбүтүн астынар» дииллэринии оџо бу сааһыгар илиитинэн тутан – хабан, хамсатан – имсэтэн, санардан – ингэрдэн оонһоон көрдөбүнэ көрбүтүн – истибитин диринник ылынар.

“Силиһэ суох мас үүммэт” диэн норуот мындыр өһүн – хоһооно кэрэһалииринэн бүгүн төрдүбүтүн, силеспитин – мүтүкпүтүн ырытар, чинчийэр, бүөбэйдиир, тилиннэрэр, өрө тутар кэммит тосхойбутунан, кэлэр кэнчээри ыччаппытыгар, кырачааннарбытыгар болџомтоџо ылыылар дэбигис буоллун диэн олонхоџо олобурбут оонһуурдары дэлэтэр сыаллаах куукулалары онортуубут. Олонхо дьоруойун майгытын - сигилитин, үтүө – мөкү өрүтүн арырдар ханнык диэн өбүгэлэрбит таһастарыгар олобуран сахалы тыыннаан, сүрэхпит сылааһын ингэрен тиһэн онорор үгэстээхпит.

Олобуруута: билинни кэм кэнчээри ыччатын олонхо алыптаах эйгэтигэр олобуран, олонхо дьоруойдарын тыыннааһымсытан, куукула онортоон оџо бэйэтэ тутан- хабан хамсатан, санардан оонһоон көрдөрөр сатабылларын сайыннарар баџа санааларга тирэбири.

Сабаџалааһын: уһуяанна, оскуолаџа, дьэиэ кэргэннэ, нэһилиэккэ олонхо дьоруойдарын куукулаларын онортоон олонхо толоруутугар туттан, оџо айымһы ис хоһоонун диринник, дөбөннүк ылынарыгар төһүү күүс буолар.

Сангалы көрүү: олонхо дьоруойдарын оџо бэйэтэ хайдах ылынарынан ойуулаан – дьүһүннээн биэрэрин ситиһии, олоххо киллэрэн куукула онорон таһаарарыгар көмө – тирэх буолуу.

Сыала: олонхону оџо чэпчэкитик ылынарыгар куукуланы туһаныы ньыматын күүскэ киллэрэн, олонхону түргэнник өйдүүр, ылынар, интириэһиргиир баџатын үрдэти.

Соруктара:

иитэр: олонхо эйгэтин оонһуу нөһүө ингэринэн, үрүн – хара күүс утарылаһыытын, үтүө – мөкү өрүттэр дьайыыларын уратытын биллэрэн иити;

үөрэтэр: олонхо кэрэ эйгэтигэр киллэрэн олонхоһут күрдүк тобуллаџас өйдөөх, уус – уран хомоџой тыллаах сахалы сиэрдээх буоларга үөрэти;

сайыннарар: оџоџо тириэрдэр бары сатабыллары туһанан истэр, санарар, кэпсиир, көрдөрөр дьоџурун сайыннары.

Манекен олохтоох кутуйах куукулалар

Сърдык сирэй дьүлүнээх флис матырыйаалтан манекенэ бүрүтэ кутуйах быһыыта комбинезон уонна төбө оҥоһуллан халбонор. Хара кылдыһас (ордуу) тэһэ көрдүт харахтаах, оһуру кылдыһас муруунаах.

Кыл куукулалар

САБЫНАН ӨРҮҮ КУУКУЛАЛАР

Ат сизэһиттэн, кылан ситин хатан, өрөн оҥоруохха өбө. Баайыма сабынан өрөн, быһыытын бизэрэн даайан оҥоруохха сон.

Мас куукулалар

Мастан баалбаанска оҥоһуллар. Баайыма хара сабынан баттахтаан бизэриллэр. Сирэй, харах уруһуйданар. Тагас тигэн сөйбөтөбүт. Иккис ньыма мас баалбаансканы оһуулаан ситэриллэр.

Папье-маше куукулалар

Куукулалар төбөлөрө папье-маше ньыматынан оҥоһуллар кумааҕы кырадыһытынан хос-хос төбө быһыытыгар килгэйдэн сийдириллэр. Бэлэм төбөгө тагас сат тигиллэр. Оҕо илһити-эр кэтэн оонньуур.

Фетр куукулалар

Араас өҥнөөх фетр матырыйаалыттан илһиэ кэтэн, тарбаҕы хамсаан оонньуур куукулалар.